

MÜZE PROFESYONELLERİ PROJESİ

Ayşe ÇAKIR İLHAN*

Toplumsal gelişmeleri ve değişimleri müze izleyicisinin anlayabileceği çeşitli yollarla aktarmak günümüz müzelerini çok yönlü ve çağdaş eğitim ve araştırma merkezleri haline getirmiştir. Ülkemizdeki müze çalışanları ve müzecilik/müze eğitimi alanlarında mesleki eğitim kalitesinin artırılması amacıyla gerçekleştirilen **Müze Profesyonelleri Projesi'nin** amacı üniversite-sektör işbirliğinin sağlanması, çağdaş müzeciliğin e-öğrenme portalı ile sunulması, yaygınlaştırılmasıdır. Tasarlanan mesleki eğitim programında yenilikçi öğretim, yaklaşım, yöntem ve tekniklerine yer vermek ve müze uzmanlarına bilişim teknolojileri temelli bir e-öğrenme portalı sunmak, E-öğrenme portalı aracılığıyla müze çalışanlarına uzaktan ve uygulamalı pilot eğitimler vermek, Ankara Üniversitesi Disiplinler Arası Müze Eğitimi Anabilim Dalı için hazırlanacak akademik eğitim programı ile Türkiye'nin diğer üniversitelerine ve ilgili kurumlara örnek olmaktır. Projenin Hedef Kitleleri ise; Müze Profesyonelleri (Müze yöneticileri, Müze uzmanları, Müze Eğitimcileri, Müze rehberleri, Müze Küratörleri) Müzecilik, Müze Yönetimi, Müze Eğitimi, Sanat Yönetimi ve Sanat Tarihi bölümlerindeki lisansüstü öğrencilerdir. Ayrıca Projenin çıktılarında, Akademisyenler, Yerel yönetimler, Kamu ve özel müzelerde çalışanlar, Müzecilik alanında çalışan eğitimciler ve uzmanlar, ilgili sivil toplum örgütleri, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı T.C. Milli Eğitim Bakanlığı vb'dir. Proje sürecinde bu amaçlara ulaşmak için aşağıdaki çalışmalar gerçekleştirilmiştir:

Başlangıç Toplantısı – Ankara (29 Ocak 2015)

Eğitim Programı – Roma (28 Eylül- 2 Ekim 2015)

Diğer yaygınlaştırma toplantıları

Kapanış Toplantısı: 13 Haziran 2016

Uluslararası Sempozyum Toplantı – Antalya (11-13 Nisan 2016)

– Roma (23 Mart 2015)

– Ironbridge (9 Kasım 2015)

– Sibiu (16 Mayıs 2016)

– Roma (17 Haziran 2016)

* Prof. Dr.; Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü.

Bu toplantılar hakkında aşağıda kısa bilgiler verilmiştir:

Mevcut ve potansiyel müze çalışanlarının ve müzecilik/müze eğitimi alanında lisansüstü eğitim alan öğrenciler için mesleki becerilerinin geliştirilmesine yönelik Roma'da beş gün süren bir eğitim düzenlenmiştir. Proje ortaklarından Euro Innovanet'in ev sahipliği yaptığı eğitim Türkiye, Romanya ve İngiltere'den gelen müze profesyonelleri, akademisyenler ve müze eğitimi öğrencilerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. 28 Eylül- 2 Ekim 2015 tarihleri arasında, Ankara Üniversitesi'nin müze eğitimi ABD'nin lisansüstü programına kayıtlı olan öğrencilerden ve özel ve kamu müzelerinde çalışanlardan oluşan 35 kişinin, Roma'da F-müze programı üzerinden sanal müze tasarlama ilkeleri, teknikleri ve pratikleri; sosyal medya, bilgi ve bilişim teknolojileri kanalıyla müze tanıtımı; müze pazarlama ve markalaştırma vb. temel konularını kapsayan eğitim programına katılımları sağlanmıştır. Eğitimin 28 Eylül'deki birinci gününde Euro Innovanet kurumundan Dr. Marco Merlini kurmuş olduğu F-Museum Portalını tanıttı ve Sanal Müzecilik çalışmalarından bahsetti. F-Museum modelinin kurulma aşamalarını, prensiplerini, teknik altyapısını anlatan Dr. Merlini 'sanal müzeciliğin ulaşılabirlik açısından önemli ve yenilikçi bir yol izlediğini' belirtti. Müzelerin değişiminde profesyonel roller, Sanal müzecilikte yönetim yeterlilikleri, içerik uzmanlığı, üç boyutlu modelleme üzerine sunumlar gerçekleştirildi.

Eğitimin ikinci gününde kültürel çalışmalar, bölgesel pazarlama, işletme, markalaşma, bağış ve sponsorluk konusunda bir çalıştayın gerçekleştirilmesi yanında müze iletişimde yenilikçi yolların tartışıldığı iki oturum yapıldı. Proje ortaklarından Ironbridge müzelerde iletişim teknikleri, müzede sosyal medya kullanımı, kurumsallaşma, sponsorluk çalışmaları gibi konularda sunumlar yaptı.

Eğitimin üçüncü gününde Uluslararası Müzeler Birliği'ne (ITC) göre müze iletişimde en çok kullanılan ve başarılı olan yöntemler tartışıldı. Oturumlarda Uluslararası Müzeler Birliği ve müzelere erişilebilirlik ve kültürel miras konuları işlendi. Eğitime ev sahipliği yapan National Museum of Oriental Art (Ulusal Doğu Sanatı Müzesi) rehber eşliğinde gezildi ve müze eğitimi üzerine müze uzmanları tarafından bilgiler verildi.

Eğitimin dördüncü gününde, Türkiye'de müze çalışmaları ve müze uzmanlarının eğitimleri temalı oturumlar gerçekleştirildi. Ankara Üniversitesi'nde lisansüstü eğitim veren Müze Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyeleri tarafından yapılan sunumlarda müzede öğrenmenin yaratıcı yolları, pazarlama stratejileri konulu çalışmalar örnekler ile birlikte sunuldu. Proje kapsamında müze çalışanları ve müzecilik/ müze eğitimi öğrencileri için hazırlanmakta olan yeni müfredattan bahsedildi.

Eğitim, beşinci gününde Roma şehrindeki önemli müzelerin rehber eşliğinde gezilmesi ile son buldu. Capitolini Müzesi, Oyuncak Müzesi, Arkeoloji Müzesine yapılan ziyaretleri sonrasında değerlendirme toplantısı yapıldı. Beş gün süren eğitimin sonunda katılımcılara katılım sertifikası verildi. Ayrıntılı bilgi söz konusu eğitim sırasında yapılan sunumlar için Bkz.

www.cagdasmuzebilim.ankara.edu.tr

Yine Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak 11 -13 Nisan 2016 tarihleri arasında 500 den fazla müze çalışanının akademisyen ve lisansüstü öğrencilerinin katılımıyla Antalya'da uluslararası bir sempozyum düzenlenmiştir.

11 Nisan 2016 tarihinde gerçekleştirilen '**Çağdaş Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar**' başlıklı çalıştay üç bölümden oluşmuştur. Açış konuşmalarının ardından "Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar" başlıklı ilk oturumda İngiltere White Rook Projects'ten Robin Clutterbuck "Ziyaretçilerle Buluşma" başlıklı sunuyu yapmıştır. Clutterbuck'ın ardından Northeastern Illinois Üniversitesi'nden Prof. Dr. Suzanne Gaskins "Çocukların Aileleriyle Birlikte Öğrenmesi" ve John Stevenson ise "Başarılı Bir Müzecilik İçin Nitelikli Eğitimcilerin Önemi" adlı bildirimleri sunmuşlardır. Oturumun ilerleyen sürecinde ise TATE Modern sanatlar Müzesi "Herkes için Tate: Müzeler, Topluluklar ve Yenilenme" başlıklı bildiriyle ve Stephen Greenberg ise "Müzeler, Topluluklar ve Yenilenme" başlıklı bildiri ile yer almıştır. İkinci oturumda Tyne & Wear Müzesi'nde Iain Watson "Dijital Dünyada Müze Yaşantısı: Tyne & Wear Müzesinde ve Arşivlerinde Dijital Deneyimler" adlı bildiri sunmuştur.

METAPHOR'dan Rachel MORRIS "Müzelerde Fiziksel ve Dijital Uygulamalar Arasındaki Değişen İlişkiler" başlıklı bildiriye, Frankly Green Webb'den Lindsey Green "Post-Dijital Müzeyi Anlamak" ve Sınırlar Ötesi Müze (MWNF)'den Eva Schubert "Sınırlar Ötesi Müze: En Geniş Çevrimiçi Müze" başlıklı sunumları gerçekleştirmişlerdir.

Daha sonraki günlerde Müze Profesyonelleri Çalıştayı (13 Haziran 2016 / Saat: 9:00-17:00) düzenlenmiştir. Çalıştaya müze müdürleri, farklı üniversitelerden müzecilik ve müze eğitimi alanında çalışan akademisyenler ve müzelerde görev yapan eğitimciler katılmışlardır. Çalıştayda üç ana tema ve her bir tema için de iki alt başlık oluşturularak altı grup halinde konunun ortak akıl yöntemi ile detaylıca incelenmesi sağlanmıştır.

1. Eğitim-içerik, fiziksel alt yapı;
2. İletişim-pazarlama, içerik ve
3. Yönetim-organizasyon ve kurumlar arası işbirliği.

Çalıştayda Ortaya Çıkan Bazı Sonuçlar:

1. Müzelerde eğitim ortamı oluşturularak kurum bünyesinde "Müze Eğitimcisinin" de bulunduğu EĞİTİM BİRİMİ kurulmalı. Müze eğitimcilerinin fakültelerin müzecilik ve müze eğitimi programlarından mezun olmuş veya müze ve eğitim dersleri almış mezunlar arasından seçilmeli.

2. Kültür Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılması için okul müfredatları müzelere uygun hale getirilmeli,
3. Müzelerde gönüllü görevlilerin yaygınlaştırılmalı ve sürdürülebilir kılınmalı (okulöncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve sosyal bilimler vb. alanlarda lisans eğitimi alanlar arasından seçilebilir).
4. Gezici müzeler kurularak, müzeler daha fazla erişilebilir hale getirilmeli.
5. Her müzenin kendi koleksiyon, ortam ve koşullarına göre hazırladığı bir eğitim paketi olmalı,
6. Eğitim ile ilgili yeterli ödenek ayrılmalı,
7. Müze eğitiminin Türkiye genelinde tek elden yürütüleceği idari birim oluşturulmalı,
8. Müzeye gelen ziyaretçileri ilk karşılayan personele kişiler arası iletişim konusunda gerekli eğitim verilmeli,
9. Müze ziyaretçilerinin demografik özelliklerini içeren veri bankası oluşturulmalı, daha sonra yapılacak çalışmalarda kullanılmalı.
10. Müze ziyareti sonucunda ziyaretçilerin memnuniyetleri ölçülmeli,
11. Toplumun bölgesel yapısı göz önünde tutularak kadın, çocuk, genç, yaşlı gruplar için toplantı ve etkinlikler düzenlenmeli.
12. Uluslararası düzeyde müzelerle işbirliği yapılarak ortak sergiler açılmalı eğitim programları düzenlenmeli.
13. Müze eğitim biriminin günlük, haftalık, yıllık programlarla okullarla ortak çalışma zemini oluşturulmalı.
14. Halkın yoğun olduğu yerlerde müzedeki eserlerle ilgili tanıtım panolar hazırlanmalı,
15. Müze Kafeterya ve restoranları mesai saati haricinde kullanılmalı.
16. Kurumlararası işbirliği konusunda prosedürler zorlaştırıcı olmamalıdır.
17. Öğretmenlere hizmet içi eğitim programlarında müzelerin eğitimdeki yeri konusunda bilgi verilmeli, bu seminerlerin MEB ve KTB işbirliği ile yapılmalı.
18. Ziyaretçilerin müzelerle iletişime geçebilmelerindeki en önemli faktör müzelerin varlığıyla insanları çağırabilme özelliğine sahip olabilmesidir.
19. Tematik müze tanıtım faaliyetlerinin düzenlemesi
20. Çocuk kanallarında yayınlanması için müzeyi tanıtıcı animasyonlar hazırlanması

◆ Ayşe Çakır İlhan

21. Müzecilik faaliyet alanlarının yeniden gözden geçirerek iş tanımlarının yapılması, buna göre mevzuat düzenlemelerinin yapılarak ihtiyaçlara uygun kadroların Maliye Bakanlığı'ndan tahsis edilmesi.

22. Müze yöneticilerinin çağdaş yönetim biliminin esaslarına göre akademik ya da meslek için eğitim programlarıyla desteklenerek sertifikasyon sistemine dahil edilmesi.

23. Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde etkinlik gösterebilmeleri için müzeler idari ve mali açıdan özerk olacak biçimde yapılandırılmalıdır.

24. Müzeler, yerel yönetimlerle bilimsel toplantı, çalıştay ve yöre halkının müzeyi etkin kullanımına yönelik organizasyonlar düzenlemelidir. Bu bağlamda kaynak ve personel konusunda işbirliği için bağlayıcı protokoller yapılmalıdır.

25. Müzelerle üniversiteler arasında yönetim, eğitim ve uygulamalar konusunda işbirliği yapılabilmesi için tarafları bağlayıcı protokoller yapılmalıdır.

Proje kapsamında Müze Profesyonelleri, akademisyenler ve öğrenciler için yenilikçi öğretim, yaklaşım, yöntem ve teknikleri kullanarak bilişim teknolojileri temelli Müze eğitimi alanında e-öğrenme portalı hazırlanmıştır.

MÜZE EĞİTİMİ PORTALI

BÖLÜM I

1.MÜZE EĞİTİMİNİN TEMELLERİ

Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan / Dr. Ceren Karadeniz

- 1.1. Dünyada Ve Türkiye'de Müze Eğitimin Tarihçesi
- 1.2. Müze Ve Müze Türleri
- 1.3. Müze Eğitimsi
- 1.4. Örgün Eğitimde Müze Eğitiminin Yeri

BÖLÜM II

2. MÜZEDE ÖĞRENME

Prof. Dr. Müge ARTAR

- 2.1. Öğrenme Kuramları
 - 2.1.1. Yapılandırmacı Yaklaşım
 - 2.1.2. Bilişsel Yaklaşım
- 2.2. Gelişim Özellikleri Ve Müze

BÖLÜM III

3. MÜZEDE ÖĞRETİM

Prof. Dr. Fatma BIKMAZ

3.1. Müzede Öğretim

3.2. Müzede Öğretim Yöntemleri Ve Teknikleri

3.3. Müzede Öğretimi Planlama Ve Uygulama

BÖLÜM IV

4. MÜZELERDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİ

Yrd. Doç. Dr. Deha Doğan

4.1. Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanılması Ve Öğrenci Başarısının Belirlenmesi

4.2. Müzelerde Ölçme Ve Değerlendirme Yaklaşımı

4.3. Ölçme Ve Değerlendirmeye İlişkin Bazı Temel Kavramlar

4.4. Müzelerde Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri

Müze/müzecilik eğitimi alanında geliştirilen e-öğrenme portalı alanlarında uzman beş öğretim üyesi tarafından hazırlanmıştır. Hem lisansüstü eğitim yapan öğrencilerin çağdaş müzecilik yaklaşımları konusunda bilgi ve deneyim sahibi olmaları sağlanmış, hem de Müze Profesyonellerinin mesleki eğitime ilişkin kapsamlı, eğlenceli ve anlaşılır bir eğitim modülü geliştirilmiştir. Müze eğitimi alanında e-öğrenme programının geliştirilmesi, müze/müzecilik eğitimi alanında kalitesinin artırılması ve alanda çalışanların niteliğinin daha da artırılmasına yönelik politika geliştirilmesine olanak sağlamış hedeflenmiştir. Bu bağlamda Müze Profesyonelleri E-Öğrenme Portalı'nın ilk Sanal Sınıf Programı Nisan- Mayıs 2016 ayları içinde başarıyla gerçekleştirilmiştir. Hazırlanacak e-öğrenme portalı ile dijital araştırma ve öğrenmenin teşvik edilmesi ve katılımcıların ihtiyaçları ile hedefleri doğrultusunda esnek öğrenme yolları oluşturulması sağlanmıştır. Müze profesyonelleri için hazırlanan eğitim programının bir kısmını içeren modüllerle, E-portal aracılığı ile bir pilot eğitim uygulaması yapılmıştır. Böylece ülkemizde ilk kez uzaktan eğitim aracılığıyla müze alanında bir eğitim gerçekleştirilmiştir. 3 hafta süren bu pilot eğitime katılmak için 350'den fazla müze çalışanı başvurmuş ancak 67 kişi sertifika almaya hak kazanmıştır. Uzaktan eğitim aracılığıyla müze çalışanlarına yönelik olarak yapılan bu eğitim programının önümüzdeki akademik yıllarda da daha zengin bir içerikle devam etmesine karar verilmiştir. Sonuç olarak müzede eğitim vermek isteyen her kes için ülkemizin mevcut koşullarında uygulanabilirliği bir **Müze Eğitimi Modeli** geliştirilmiştir.

Ülkemizdeki müze çalışanlarına, müze/müzecilik eğitimi alanında öğrenim gören öğrencilere ve insan kaynakları alanında kariyer hedefleyenlere yönelik; mesleki ve

◆ Ayşe Çakır İlhan

eğitim programları geliştirmek amacıyla tasarlanan “Müze Profesyonelleri Projesi”, ulusal ve uluslararası ortakların işbirliği ve Türkiye Ulusal Ajans aracılığıyla aktarılan Avrupa Birliği’nin finansal desteği ile yürütülmüştür. Proje Ocak 2017 tamamlamıştır.

Ortakları;

Ankara Üniversitesi (Koordinatör) Türkiye,

Etnoğrafya Müzesi -Türkiye,

TURKKAD-Türkiye,

Euro Innovanet-İtalya,

Ironbridge George Müzesi-İngiltere,

Sibiu Üniversitesi-Romanya’dır.

Hedef Kitle:

Müzelerin mevcut ve potansiyel çalışanları, Müzecilik, Müze Yönetimi, Müze Eğitimi, Sanat Yönetimi ve Sanat tarihi öğrencileri.

Projenin Yararlanıcıları ;

Kültür ve Turizm Bakanlığı, müze çalışanları, akademisyenler ve Müzecilik, müze eğitimi, müze yönetimi gibi ilgili bölümlerin lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri, çağdaş müzecilik alanında kariyer hedefleyen bireyler, yerel yönetimler, müzecilik alanında çalışan eğitimciler ve uzmanlar, ilgili dernek ve kurumlardır.

Sonuç:

Bu proje kapsamında Türkiye’deki müzeler için mevcut durumu ortaya konması için ihtiyaç analizi ve etki analizi yapılmıştır. Müze/müzecilik eğitimi alanında lisansüstü eğitime ve mesleki eğitime ilişkin öğretim programı ve müze/müzecilik eğitimi alanında bir E-öğrenme portalı geliştirilmiş ve müze çalışanlarına uzaktan eğitim yaklaşımı ile uygulanmıştır.

Müze/müzecilik alanında verilen lisansüstü alanında eğitimin kalitesinin artırılması ve bu alanda halihazırda çalışanların niteliğinin daha da artırılmasına yönelik Politika Önerileri Raporu hazırlanmış, ulaşılan sonuçların paylaşılacağı ulusal ve uluslararası toplantıların düzenlenmiştir.

Projede kullanılan kaynaklar:

• AĞIR, A. (2007). Bilişim Toplumuna Geçiş Sürecinde Bilgi Yönetimi Yaklaşımı. İÜ İletişim Fakültesi Dergisi. No. 30. 5-17.

• “Ayasofya Müzesi Yıllığı No: 13”, Ayasofya Müzesi Yayınları: XVI, İstanbul, 2010, s. 49-52.

- “Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum Bildiriler 21-22 Mayıs 2007”, Dizayn Ofset Basım Sanayii, Ankara, 2007,
- Activities, in International Journal of Cultural Policy, Vol. 8, No. 1, May
- ALPAY, H.R. (1989). “Teknolojik Bağımlılık ve Yaratıcı Mühendislik Eğitiminin Gerekliliği”. Sanayi Kongresi Bildirileri. TMMOB Sanayi Kongresi, Aralık 4-9 1989. Ankara
- ALTUN, Ara, “Türkiye’de Müzecilik”, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Cilt 2, İstanbul, 2007, s. 814- 823.
- ATAGÖK, T. (1999). Yeniden Müzeciliği Düşünmek Atasoy, S. Müzelerde Sergileme. 175- 179. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATAGÖK, T. (1999). Yeniden Müzeciliği Düşünmek İçinde ATAGÖK, T. Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri 131-142. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bıçakçı, İ. (2008). İletişim ve Halkla İlişkiler. İstanbul: Yayıncılık Matbaası.
- ATAGÖK, T. (1999). Yeniden Müzeciliği Düşünmek. Madran, B. Müze Türleri, 3-10. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATAGÖK, Tomur, “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999, s. 131-179.
- ATASOY, SÜMER, “Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Türk Müzeciliği”, Anons Plastik Sanatlar Dergisi 41-42, İstanbul, 1994, s. 38-39.
- BALCIOĞLU, Emin Mahir, “Müzeler ve Sosyal Sorumluluk”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 82-89.
- BARKAN, M. EROGLU, E. (2004). Eğitim iletişiminde Çağdaş Ortamlar: iletişim Bir Sorun Kaynağı mı? Yoksa Çözüm Seçeneği mi? TOJET, 3(3):115.
- Bollo, Alessandro, “Mesuring Museum Impacts”- Report 3, Teh Learning Museum Network Project, 2013
- BUD, R., M. CAVE, S. HANEY. “Measuring a museum’s output.” Museums Journal
- ÇAKMAKOĞLU, Nevin Barut, “Mevzuat ve Sergilemede Ortaya Çıkan Problemler”, 4.Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 96-97.
- ÇAMDERELİ, M. (2000). Ana Çizgileriyle Halkla İlişkiler, Konya: Çizgi Kitapevi.
- ÇETİNKANAT. C. (1996). İnsan İlişkilerinde İletişim, Çağdaş Eğitim Dergisi: 223.
- DAVENPORT, T. PRUSAK L. (1998) İş Dünyasında Bilgi Yönetimi. G. Günay (Çev.) İstanbul: Rota Yayınları.(aktaran) AĞIR, A. (2007). Bilişim Toplumuna Geçiş Sürecinde Bilgi Yönetimi Yaklaşımı. İÜ İletişim Fakültesi Dergisi. No. 30. 5-17.

◆ Ayşe Çakır İlhan

• DİLMEN, N. ÖĞÜT, E. (2006) Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşime İletişimsel Bilişim Yaklaşımı. Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşimi Uluslararası Konferansı. 1-3 Kasım 2006. Marmara Üniversitesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 17-22.

• DÜZGÜN, Orhan «Sanal Müzecilik ve Müzelerimiz», Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 217- 220.

• ERBAY, Fethiye, “Müzelerde Alternatif Yapılanmalar, Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinin Yönetimi, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkıları”, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 1999, s. 52-61.

• ERBAY, Fethiye-Mutlu, “Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) Atatürk’ün Sanat Politikası”, Boğaziçi Üniversitesi Güzel Sanat Bölümü, İstanbul, 2006, s. 43-48, 163-169, 182-209. 49

• ERBAY, Mutlu, “Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması”, Beta Basım, İstanbul, 2011.

• ERKÜN, Zehra, “Müze ve Yetişkin Ziyaretçileri”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 71-80.

• ERSAN, N. (1987) Yönetim Süreçleri ve Teorileri. Ankara: Semih Ofset.

• EUROPEANA Dijital Kütüphane Projesi WEB sitesi (2015)

• FAHY, Anne, “New Technologies for Museum Communication”, Museum, Media, Message, Eileen Hooper-Greenhill, London, 1995, p. 82-94.

• FLİCKER, Barry, “Hızla Değişen Dünyamızda Proje Başarısı İçin Yeni Kurallar”, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s. 127-139.

• GÜMÜSOĞLU, S. DOĞAN, Ü. (1994). Teknoloji ve Verimlilik Kültürü ile Yüksek Öğretim Kurumları Arasındaki ilişkiler. DEÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. 9 (2): 51-70.

• HALİL, C. (1994). Organizasyon ve Yönetim. Ankara: Yargı Yayınları.

• HOLDEN, J. How We Value Arts and Culture, in MICKOV B., DOYLE

• HOOPER-GREENHILL, E. (1999) Müze ve Galeri Eğitimi. Çev. M. Ö. Evren, E. G. Kapçı. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

• <http://muzecilikuzerine.blogcuxom/maddi-olmayan-kultur-varliklari-ve-muzeler> (13/03/2012)

• <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=28903> (22/05/2012)

• HULL, Dan, “Assessing the value and Impact of Museums” Research and Library Service Research Paper, Northern Ireland Assembly NIAR 23-11, Şubat 2011

- ICOM Müze Profesyonelleri Geliştirme Müfredat Kılavuzu WEB sitesi (2015)
- İNEL, Berke, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Sanat Müzelerindeki Sanat Etkinlikleri, Koruma ve Onarım ile İlgili Periyodik Çalışmalar ve Sergilemedeki Planlamalar”, 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 26-27.
- İSMAYİLOV, Nergiz Gün, “Modern Sanat Müzeleri ve Toplum İlişkisi”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- J. (edited by), Sustaining Cultural Development. Unified Systems and New Governance in Cultural Life, Gower Publishing Limited. S(2013),
- Jura consultants, “Economic Impact Methodologies for the Museums”, Libraries and Archives Sector: What works and what doesn’t. Museums, Libraries and Archives: pp16–17. 2008.
- KARABIYIK, Ayfer, “Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye’deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- KELEŞ, Vedat, “Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği”, Cilt 2, Sayı 1-2, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- LEVY, Francis, “Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru”, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkılar, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 2001, s. 45-51.
- MACCARIO, N. K. (2002). Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1): 275-285.
- MARİNS, V. (2010). Learning in Museums with Use of Digital Technologies and Virtual Reality, Realidade Virtual, 3(3): 3.
- MATARASSO, F. Use or Ornament? The Social Impact of Participation in the Arts, Comedia, Stroud; <http://www.culturenet.cz/res/data/004/000571.pdf> O(1997),
- MERCER, Colin, “Museum Impact Assessment, a Practical Guide”, Southwest Museums, libraries and Archives Council, Cultural Capital Limited, Ağustos 2004
- MERLI,, PEvaluating the Social Impact of Participation in Arts Modern Müzecilik Anlayışı ve Ülkemizde Müzeler
- Metropolitan Müze Kaynakları, WEB sitesi (2015)
- NEMO- Avrupa Müzeleri Ağı WEB sitesi (2015)
- NICK, Merriman, “Müzeler Koleksiyonlar İçin Mi, İnsanlar İçin Mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada Artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler”, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkılar, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 1999, s. 69-79.
- ÖZDEMİRCİ, F. ODABAS, H. (2005). Yazışma Yönetimi ve Dosyalama İşlemleri. Ankara: Alter Yayınevi.

◆ Ayşe Çakır İlhan

- ÖZKASIM, Hale, "T.C Kültür Bakanlığı'na Bağlı Müzelerde Finansal Sorunlar ve Yeni Kaynak EKSENLERİ" YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995
- POMIAN, Krzysztof, "Çağdaş Tarih Yazımı ve Çağdaş Müzeler", Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Küreselleşme ve Yerelleşme, 3.Uluslararası Tarih Kongresi, İstanbul, 2000, s. 15-25. 50
- PULHAN, Gül, "Müze Gezmek: Bir Kaşık Acı Şurup", Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 157-161.
- REDFERN, M.. Performance Measures in the Public Sector: A Digest. London: British Library (British Library R & D Report 5905). 1986
- REEVES, M. Measuring the Economic and Social Impact of the Arts: A Review. London: The Arts Council of England. 2002.
- RİEL, C.V. (1995) Principles of Corporate Communication. London: Prentice Hall.
- ROBINSON, K. (2003). Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Asmak, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- RUSBRIDGE, Chris. (1998, July). Towards a Hybrid Library.
- SABUNCUOĞLU, Z. (1998). işletmelerde Halkla ilişkiler, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınevi.
- SAGLAMTİMUR, Z.Ö. (2010). DİJİTAL SANAT, AÜ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ, 10(3): 213.
- SCHWEIBENS, W. (2004). "The Development of Virtual Museums". ICOM News 3. 3.
- SCOTT, C.A. (2006), Museums, impact and value. In: Cultural Trends, Vol.15, No. 57, pp. 45- 75. UT
- SELWOOD, S. (2004), The politics of data collection: Gathering, analysing and using data about the subsidised cultural sector in England, in Cultural
- SELWOOD, S. What difference do museums make? Producing evidence on the impact of museums. Critical Quarterly. 44 (4): p68. 2002.
- SHAW, Wendy M. K, " Modern Müze, Modern Kimlik", Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 21-35.
- SMİTH, Sarah Jean, "A Comprehensive Guide To The Preventative Care And Museum Storage Of Chinese, Japanese And Korean Hanging Scrolls", University of Florida, 2011.

• SÖNMEZ, Z. (1994). "Avrupa'da Uygulanan Bazı Örneklerle Çağdaş Müzecilik ve Serbest Sergileme", Askeri Müze ve Kültür Sitesi, II. Müzecilik Semineri Bildiriler, Eylül 19-23, İstanbul:101-103.

• TEKELİ, Sadık, "Askeri Müze'de Çağdaş Müzecilik Uygulamalarından Örnekler", 4.Müzecilik Semineri Bildirileri 16-18.09.1998, Askeri Müze ve Kültür Sitesi, İstanbul, 1998, s. 13-97.

• Teknoloji. (2004). Ankara: Kozan Ofset.

• TEPECİL, Adnan, "Sanat Eğitimi ve Sanal Müze" Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 223- 240.

• TEZLER:

• TOSUN, N.B., (2003) Kurumsal İletişim Sürecinde Reklamın ve İmaj Yönetiminin Bütünleşik Konumu. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 18 (1). 173-192.

• Trends, 46, 13-97

• TUTAR, H. (2003). Örgütsel iletişim. Ankara: Seçkin Yayınevi.

• Türk Dil Kurumu, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (27.06.2011).

• TÜZÜN, Ahmet Bülent, «Modern Müze İşletmeciliği» Çukurova Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010. YAYINLAR

• UNESCO (2012), Measuring cultural participation. 2009 Framework For Cultural Statistics Handbook No.2, Unesco Institute for Statistics; http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/fcs-handbook-2-cultural-participation_en.pdf H WEST MUSEUMS LIBRARIES & ARCHIVES COUNCIL OUTH WEST MUSEUMS LIBRARIES & ARCHIVES COUNCIL OUTH WEST MUSEUMS

• URALMAN, H. (2006). "Müzelerin Topluma Ulaşılabilirliğinde Bilgi Yönetimi", Gazi Üniversitesi ÜNAK Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi Sempozyumu, Eylül 12-14, Ankara: 108-120.

• UNESCO WEB sitesi (2015)

• URALMAN, H. (2006). Müzelerin Topluma Ulaşılabilirliğinde Bilgi Yönetimi. ÜNAK Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi Sempozyumu. 12-14 Eylül 2006. Gazi Üniversitesi. Ankara: Gazi Üniversitesi. 108-122

• ÜNSAL, Deniz, "Müze, Toplum ve Demokrasi: Değişen Kimlikleriyle Müzeler ve Ziyaretçileri", Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 63-70.

• Wavell, C., G. Baxter, I. M. Johnson, D. A. Williams."Impact Evaluation of Museums, Archives and Libraries: Available Evidence Project". Resource: The Council for

◆ Ayşe Çakır İlhan

Museums, Archives and Libraries. Aberdeen, Scotland: The Robert Gordon University. 2002.

- WEB SAYFALARI 51
- YÜCEL, Erdem, «Türkiye’de Müzecilik», Arkeoloji ve Sanat Yayınları Başvuru El Kitapları Dizisi:5, Kanaat Matbaası, İstanbul, 1999, s. 86-130.
- ZENGİN, Yeşim Anadolu, Rahmi Koç Müzesi ve Eğitim, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 110-113.
- ZERENLER, M. Türker, N. Sahin, E. (2007). Küresel Teknoloji, Araştırma- Geliştirme (AR-GE) ve Yenilik ilişkisi. SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17: 653-667.